

Liber II.

De Poenis ecclesiasticis.

860 Ecclesia hanc a Christo divino institutore provinciam accepit, ut homines eorumque actiones ad supernaturalem finem, qui solus est verus hominum finis, quique in altera vita tandem attingitur, efficaciter dirigeret. Quam ob causam illius potestati concedidit illiusque potestati atque administrationi subiecit sacramenta, illa videlicet divina media, quibus homo rite dispositus supra naturae suae conditionem effertur, ad divina opera exercenda idoneus efficitur, contra inimicos insultus et tentationes viribus et fortitudine donatur. At non solum illa subsidia, quorum vim et efficaciam ipsa suspendere nequit, Ecclesiae contulit, sed eam plena potestate et auctoritate regendi instruxit, qua solâ hominum multitudo in societatem coalescit atque unum corpus morale efficitur. Qua facultate potita, Ecclesia sive Ecclesiae rectores lege, iudicio, poenâ fideles sibi subjectos dirigunt et urgent, ut praestitutum sibi finem aeternae vitae nunquam negligant, aut neglectum ordinem recti finis citius reparent eumque alacrius prosequantur.

Et quamquam pro sua prudenti voluntate Ecclesia eas poenas statuere potest, quas aptas iudicat ad continendos vel corrigendos perveraces et rebelles filios; tamen ipsius natura et indoles ea est, ut praecipue spirituales poenas statuât. Porro poenae ejusmodi aut arbitrariae sunt, scilicet boni alicujus spiritualis jam recepti, honoris, officii functionis privatio, vel alicujus boni habendi sive sperandi denegatio secundum arbitrium Superioris, aut sunt regulâ certâ jam determinatae et fixae.

De solis his poenis, ut facile patet, quae ad certos jam ordines redactae sint atque effectus determinatos legeque praestitutos habeant, nobis hîc sermo est.

Ordinarias ecclesiasticas poenas in tres ordines dividere possumus, videlicet in poenas *medicinales*; in poenas *vindicativas*; in *poenalitates*, quae quidem primo impedimenti rationem, secundarie poenae habent. Primus ordo complectitur *censuras*, quae vocantur; secundus poenas quoad effectus quidem censuris similes, quoad modum et finem tamen diversas, ut depositio etc.; tertius *irregularitatibus*, saltem quae vocantur „ex delicto“, constituitur.

Quia vero poenae illae secundi ordinis paucae sunt et raro occurrunt, ea, quae complementi causa de iis dicenda sunt, censuris adnectemus; et omnem poenarum ecclesiasticarum tractationem duabus sectionibus complectemur, quarum I^a de censuris, II^a de irregularitatibus agit.

Tractatus I.

De Censuris et poenis similibus.

Scriptores hac de re conferri possunt inter alios: Kober *der Kirchenbann*, Tübingen 1857, et postea: *das Interdict, die Suspension*; Thesaurus *de poenis ecclesiasticis*, Berardi *Commentar. ad jus ecclesiast.* t. IV., Suarez *de censuris*, Schmalzgrueber in lib. 5 tit. 39.

Sectio I.

Generalis diversarum Censurarum explanatio.

Caput I.

De Censuris in communi.

§ 1.

Notio et divisio.

Censurae nomen quidem notam, vituperium significat, atque ideo⁸⁶¹ translatum est ad poenam, qua mala actio notetur, vituperio afficiatur, puniatur. Sed ecclesiastico sensu certas omnino et definitas poenas ab aliis prorsus distinctas significat. Quamquam in codice legum ecclesiasticarum expressa definitio non traditur, satis tamen tum ex illo, tum ex communi omnium jurisperitorum doctrina, quid sit censura, habetur.

Definitur communiter „poena medicinalis, qua homo baptizatus et contumax bonis quibusdam spiritualibus privatur“. — Quam definitionem veram esse, ut plene probetur, ad auctoritatem appellare debemus, aut ad ea remittere, quae postea de singulis censuris dicenda sunt. Quid enim sit censura, in *Corpore juris* sola enumeratione definitur; intelligi „excommunicationem, suspensionem, interdictum“, ex ep. „*Quaerenti*“ de *verbor. signif.* habes.

His 1) „privari hominem bonis quibusdam spiritualibus“ infra patebit, quando exponetur, *quibus* privetur. — 2) Privari hominem „*quibusdam*“ tantum bonis, ex hoc solo jam patet, quod bonis internis et homini inhaerentibus (habitibus virtutum) aut quasi-inhaerentibus (ut merito), Ecclesia neminem privare potest, sed solus homo se ipsum iis exuere valet. — 3) Privari hominem „*baptizatum*“ dicitur, quia Ecclesia in solos baptizatos

judicium exercet. — Esse poenam contra „contumaces“, colligitur partim ex indole poenae, quae, quum per se gravis sit, imo possit esse gravissima, partim ex iis, quae Ecclesia constituit de monitione praerequisita, quando agitur de censura nunc infligenda, nondum ex lata lege inflictata, partim ex iis, quae jam de ultima voce „medicinalis“ dicenda sunt. — Esse igitur poenam „medicinalem“ ad frangendam hominis contumaciam eumque ad resipiscentiam inducendum, adeoque non mere vindicativam, apparet ex iis, quae de absolutione a censuris ab Ecclesia statuuntur. Eo ipso enim, quod absolutionem censurarum Ecclesia sollicitè urget eumque, qui mandatis Ecclesiae obtemperare velit, ab illa poena liberat, eum vero, qui hanc liberationem non curat, etiam graviore nota et poena afficit¹, manifeste patet, poenam hanc non esse mere vindicativam — quippe quae ex se sit perpetua neque a resipiente auferatur — sed vere medicinalem.

⁸⁶² Notis qualitatibusque, quas exposui, maxime ultima, quaelibet censura ab omnibus aliis poenis ecclesiasticis distinguitur, utpote quae sint aut poenae vindicativae, suasque naturales conditiones etiam tum retineant, si Superior eas pro medicina infligat — sunt enim de se perpetuae, ut degradatio, depositio etc. — aut sint impedimenta quaedam et inhabilitates, eaeque etiam ex natura sua perpetuae, ita ut, postquam reus resipuerit, non pro justitiae exigentia, sed pro gratia auferantur, si tandem re ipsa auferantur.

Quare homo reus pro peccato prorsus praeterito, quod scilicet in effectu suo non amplius perdurat, neque satisfactione vel reparatione indiget, censurâ, nisi quam antea incurrit, non jam affligitur. Si vero delictum adhuc pendet, ut ajunt, quia nondum ad finem perductum est, vel effectus malos producere pergit, vel satisfactione seu reparatione opus est, delinquens, ut desistat aut reparet, censurâ urgeri potest. Pro delicto autem mere praeterito quominus alia poena vindicativa imponatur, nihil vetat.

NB. Suspendio et interdictum aliquando naturam censurae mutant: quare, quando non ut censura infliguntur, eorum violatio secum non trahit irregularitatem, quae incurritur propter violatam censuram (de qua infra).

Divisio censurarum:

⁸⁶³ 1. Prima divisio, ut jam notatum est, fit in *excommunicationem, suspensionem, interdictum*: prima privat communionem fidelium, altera ecclesiastica potestate, tertia usu quarundam rerum sacrarum, prout fusius postea explicabitur.

2. Sunt censurae *a jure et ab homine*, prout leges ecclesiasticae seu jus ecclesiasticum certas censuras pro quibusdam peccatis jam tulit, aut Superior ecclesiasticus, occurrentibus delictis, pro arbitrio suo poenam illam sive in singulos, sive in plures subditos statuit. Si dicitur „a jure“, intellige 1) jus commune universalis Ecclesiae — quod maxime intelligitur —, 2) etiam jus *particularis ecclesiae*, etiam a solo Episcopo statutum.

3. Censurae in jure constitutae sunt aut *latae aut ferendae sententiae*, prout contra delinquentes ita lex statuta et sententia jam quo-

¹ Cf. inter alia Trid. sess. 25 cap. 3 in fine *de ref.* „si (excommunicatus) obdurato animo . . . in illis (censuris) per annum insorduerit, etiam contra eum tamquam de haeresi suspectum procedi possit“.

dammodo lata est, ut eo ipso, quod crimen commissum sit, poena incurratur, nulla amplius interposita judiciali sententia; aut sententia judicialis, quae censuram infligat, post crimen commissum ferenda est, ita ut lex solum moneat vel jubeat Superiorem ecclesiasticum censuram infligere. (Inde fit, ut censurae „ferendae sententiae“, ut re ipsa incurrantur, ab homine ferri seu infligi debeant.)

4. Censurae „ab homine“ feruntur aut *per modum mandati*, aut *per modum sententiae*. Priores imitantur censuras latae sententiae, siquidem Superior aliquid praecipit vel prohibet, ita ut inobediens ipso facto poenam incurrat; per modum sententiae censura fertur, quando, criminis perpetrati nondum plane praeteriti inquisitione facta, Superior reum pro culpa punit.

5. Aliae sunt censurae *notoriae*, aliae *occultae*, prout notum est, aliquem censuram incurrisse, ita ut nulla tergiversatione id tegi vel occultari possit, aut notum non est.

6. Aliae sunt censurae *reservatae*, aliae *non reservatae*, prout Superior earum absolutionem aut sibi reservavit, aut omnibus confessariis concessit.

NB. Censurae *ab homine*, saltem si in singulos latae sunt, semper reservantur. — Censurae vero *latae sententiae*, quae hodie vigent, ex Constit. Pii IX. „*Apostolicae Sedis*“ pro majore minoreve reservatione ita distinguuntur: a) Censurae nemini reservatae (a quibus quilibet confessarius absolvere potest, nisi deducta sit causa ad forum externum); b) Censurae Ordinariis seu Episcopis reservatae; c) Censurae Romano Pontifici ordinario modo reservatae; d) Censurae R. Pontifici speciali modo reservatae, ex quibus forte unam etiam magis excipere possumus tamquam e) specialissime reservatam.

§ 2.

De conditionibus necessariis, ut censura incurratur.

Ex definitione censurae supra data plures conditiones facile erunt, quae nisi adsint, censura non incurritur. Sed quo melius et accuratius cognoscantur, singulas tractemus. Communi consensu hae statuuntur circa delicta, quae censuris puniuntur: Debet peccatum esse mortale, externum, in suo genere completum, non mere praeteritum, cum contumacia conjunctum.

1. *Mortale*. Quidquid ergo a *gravi* peccato delinquentem excusat, scilicet levitas materiae, imperfectio actûs, ignorantia, cooperatio materialis ex gravi causa: id etiam a censura eum liberat, ita ut saltem vere et coram Deo bonis illis spiritualibus non exsistat privatus, quamquam fortasse externe se ut censura ligatum gerere debeat. Circa peccatum dubie mortale S. Alph. l. 6 n. 600, Suarez *de censur.* d. 40 sect. 6 n. 3 dicunt, quemlibet confessarium absolvere posse a quolibet tali peccato alias reservato: id innumeros alios scriptores sentire, habes apud Lugo *de poenit.* disp. 20 n. 18, qui hanc sententiam ex-

presse etiam applicat ad censuram, quam poenitens propter illud peccatum, quod num subjective mortale fuerit dubitatur, fortasse incurrerit.

Attamen leviores quaedam censurae, ut excommunicatio minor (quae hodie jam non viget), quaedam suspensiones vel interdicta *partialia* non necessario requirunt mortalem culpam; imo ne excommunicatio quidem, quae *ferendae sententiae* in lege statuitur vel quae, ut a Superiore infligatur, facultas detur, argumentum certum est, rem, de qua agitur, esse aliquid sub culpa gravi faciendum; sed tum demum *certo* sub gravi faciendum est, quando Superior, facultate sibi data utens, a subdito sub poena incurrendae gravis censurae id postulaverit.

2. *Externum*. In peccatum enim *mere* internum Ecclesia nunquam consuevit in *suo* foro poenam imponere. Quamquam enim a *potestate* Ecclesiae id alienum nullatenus videtur esse, poena *latae sententiae* culpam *mere* internam punire, ab ejus consuetudine tamen alienum est. At cave, ne confundas peccatum internum cum peccato omnino occulto, cujus *solus reus* conscius sit. Ejusmodi enim peccata Ecclesia et potest certissime punire, et re ipsa punit, v. g. haeresim occulte sine ullo teste ore prolatam. — Porro illud „externum“ intelligitur, ut peccatum, quod censurâ puniatur, se *ut grave* externe manifestare debuerit.

3. *In suo genere completum*. Poenalis enim lex, utpote odiosa, strictae interpretationis est; quare delictum, prout in lege poenam statuente exprimitur, plene adesse necesse est, aliter poena locum non habet. Hinc, si verba legis denotant ultimum actionis peccaminosae effectum, quocumque modo effectus impeditus fuerit, poena non incurritur: quando vero ipsa actio vel conatus censurâ puniatur, sufficit actionem posuisse, ut poena valida evaserit. — Sume, homicidium sub excommunicatione prohiberi: qui venenum inimico dedit, antequam inimicus mortuus sit, excommunicatus nondum est; si utcunque sive casu sive miraculo ille non moritur, reus nunquam excommunicationem incurrit. Si vero „homicidium mandantes“ *per se*, non solummodo *accessorie* ratione homicidii *facti* excommunicantur, eo ipso poenam incurrunt, quando alteri homicidium mandant, etsi ille nullatenus mandatum exsequitur. Attamen si verba vel intentio legislatoris alterum benigniorem sensum patiuntur, ille tenendus est.

865 4. *Non mere praeteritum*. Haec conditio tum tantum attentione digna est, quando de censura ab homine infligenda, non de censura latae sententiae agitur. — Quo sensu autem peccatum non *mere praeteritum* dicatur, supra explicatum est.

5. *Cum contumacia conjunctum*. Quae conditio ut rite intelligatur, quaedam clara et indubia, quaedam majore minoreve jure dubia et explicatione digna sunt. Contumacia minuitur, aut etiam abest propter 1) ignorantiam, 2) metum incussum, 3) monitionem non praemissam, 4) poenitentiam post factum, sed ante ejus ultimum effectum seu complementum secutam. De quatuor illis causis breviter dicendum est, num et quando a censura excusent.

1) *Ignorantia* potest esse a) ipsius *facti*, quod ponitur, ut si quis clericum percutiens nescit, eum esse clericum: quod si fit, patet, censuram non incurrere, quia non adfuit *formaliter* illud peccatum, quod sub censura prohibetur, sed materialiter tantum; b) ignorantia juris eaque talis, ut *legis* ecclesiasticae prohibitio ignoretur; aut c) ignorantia juris circa solam *poenam* ab Ecclesia infictam.

Circa juris ignorantiam igitur nota tres regulas: a) Si lex poenam statuit contra „*scientes, consulto facientes*“, quaelibet vera sive legis sive poenae ignorantia a censura excusat, etiam affectata; b) si dicitur „*temere facientes, facere praesumes*“¹, affectata quidem non videtur excusare, excusat vero *crassa* et *supina*; c) etsi nulla harum clausularum additur, ignorantia non solum leviter culpabilis secundum omnes a censura excusat, sed secundum multos scriptores, idque satis probabiliter, etiam ea ignorantia, quae graviter quidem culpabilis est, non vero affectata neque *crassa*. — Attamen id addi debet, satis esse confusam quandam poenae notitiam, non requiri accuratam censurae ejusque effectuum cognitionem: quare satis est nosse, Ecclesiam certum illud crimen speciali poena prohibere.

Ratio *primae* et *secundae* regulae est, quia aliter verba legis non plene verificantur; re enim vera, ex quacunque ignorantia delinquitur, non idem est in delinquente auctoritatis et ecclesiasticae legis contemptus atque in eo, qui cum cognitione legis et poenae peccat. Nam etiam qui affectatâ ignorantia laborat, etsi ex temeritate et praesumptione contra legem ecclesiasticam peccare dicendus sit, tamen ita constitutus est, ut *si sciret* legem et poenam, ita peccare non auderet².

Ratio *tertia* regulae est ipse tenor ecclesiastici juris, quum l. 1 tit. 2 cap. 2 in 6. dicatur: „*Ligari nolumus ignorantes, modo tamen ignorantia crassa non fuit aut supina.*“

Controversia autem tantum in eo consistit, quaenam ignorantia *crassa* aut *supina* dicenda sit. Quidam contendunt, omnem ignorantiam graviter culpabilem seu ex gravi negligentia ortam dici debere *crassam*. Ita S. Alph., Suarez, Laymann, Reginald. alique: vide Gury II. 939. Alii vero (v. ib.), ut Tanner, Castropal. p. 8 n. 7, Sanchez, Avila, Piring, Reuter p. 1 n. 267, Mazzotta disp. 1 q. 2 c. 3 § 2, Barbosa alique, nequaquam omnem ignorantiam graviter culpabilem pro *crassa* vel *supina* habent, sed eam tantum, quae ex negligentia cum excessu gravi oriatur: id quod practice admittere licet.

Affectata autem ignorantia, ut in nota dicitur, ea est, quam aliquis ex consulto fovet, seu inquisitione non deponit, ut liberius peccet, fortasse peccare non ausurus, si legem cognitam haberet. Hanc *crassâ* pejorem esse, quivis videt.

Contingere etiam potest, ut aliquis poenam quidem impositam in se⁸⁶⁶ spectatam cognoverit, nesciverit autem, eam esse *reservatam*, ita ut absolutio non a quocumque confessario, sed ab Episcopo vel Romano Pontifice tantum concedi possit. Quod si accidit, aliquibus visum est, *reservationem*

¹ Illud „temere“ sive „*ausu temerario*“ non solum non verificari, si adsit ignorantia aliquo modo excusabilis, sed neque, si delinquens metu moveatur, vide infra.

² Intellige ignorantiam, quae ex industria non depellatur, sed studiose foveatur, non vero ignorantiam, quam se habere delinquens solummodo affectet, praetendat: haec posterior vere ignorantia non est, sed prorsus scientia.

censurae non incurri, quod idem recenter cl^o Linsenmann *Moraltheologie* § 68 placuit: at prorsus cum S. Alphonso l. 6 n. 580 et Mazzotta *de poenit.* disp. 2 q. 3 c. 2 dicendum est, *istam* ignorantiam non efficere, ut absolutio illius censurae non sit vere reservata. Nam ratio, cur ignorantia excuset, est, quia Ecclesia ignorantes non vult subicere poenae *extraordinariae*. At reservatio, si quando censura contracta est, non est quidquam extraordinarium, quod censurae adjiciatur, sed potius id, quod eam naturaliter consequitur, nisi legislator ex benignitate favorem facilioris absolutionis obtinendae constituerit.

867 2) *Metus* contumaciam contra legem notabiliter minuit; at solus gravis metus intelligitur. Et vere, ut vol. I. n. 155 et 156 dictum est, a lege humana metus gravis damni vel incommodi plerumque excusat. Quae ratio est, cur a censura liberet. Qui enim metu gravi ducitur, quantumlibet contra naturalem et divinam legem peccat, tamen eandem legem *ut humanam* seu ecclesiasticam plerumque non censetur infringere. Atqui censura ob ipsius ecclesiasticae legis violationem statuitur; ergo quicumque a lege ut humana violanda excusatur, excusatur a censura: v. Mazzotta l. c. c. 4 § 1, Reuter l. c., S. Alph. n. 49.

At ex altera parte haec ratio etiam exceptiones subministrat, quando scilicet metus gravis ab incurrenda censura non liberet. Sunt vero omnes illi casus, in quibus metus gravis non obstat, quominus lex *ut humana* vim suam retineat, videlicet: a) si metus incutitur in odium religionis vel contemptum auctoritatis ecclesiasticae; b) si agitur de delicto, quod *grave damnum commune causat*; c) si agitur de injuria valde atroci contra Ecclesiam, ita ut ipsum delictum naturam suam sit in odium religionis seu Ecclesiae; d) si agitur de crimine sub censura prohibito, cujus declinatio *communiter* grave damnum infert, aut si in particulari casu aliquid graviter periculosum ex gravissima causa a Superiore sub censura praecipitur: nam in iis circumstantiis Superior, quamquam scit, grave incommodum cum lege conjunctum esse, tamen potest suam legem urgere et, ut supponitur, re ipsa legitime urget (Mazzotta ib.).

E contrario autem, quodcumque crimen in quaestione est, si dicitur „qui sponte id fecerit“ vel similiter: quivis metus inducens a censura excusat. Cujus exemplum habes in excommunicatione contra „ausu temerario asylum ecclesiasticum violantes“; quam non incurrunt, qui ab aliis jussi asylum violant: vide decret. S. Inquis. 22 Dec. 1880, *Archiv für kath. Kirchenrecht* vol. 46 p. 27.

3) *Moralis impotentia* implendae legis excusat eodem modo ac metus gravis.

868 4) Difficilius solvitur quaestio, num *revocatio sive resipiscentia interposita*, antequam effectus ultimus secutus fuerit, contumaciam illam ita auferre censenda sit, ut censura non incuratur. Cf. hac de re S. Alph. l. 7 n. 40, Gury-Baller. II. n. 934 nota c., Mazzotta l. c. cap. 5 § 4. Breviter videntur haec tenenda esse: Si ad censuram incurrendam ultimus effectus requiritur, sume v. g. „homicidium“, ille, qui antea causam illius effectus posuit, non incurrit censuram in hac hypothesi:

a) Si antea confessus legitime absolutus est a peccato, — absolvi autem sine dubio potest ab eo, qui a censuris absolvendi potestatem non habet. — Ita contra Lugo, Dicastill., Ballerini practice teneri potest cum S. Alph., Mazzotta, Hurtado, Oviedo, Castropal., Krimer etc.

Nam neque propter contumaciam, quam committit eo tempore, quo effectus mortis sequitur, punitur, utpote quae non existat, neque propter eam contumaciam, quae in praecedente peccato continetur et moraliter (i. e. imputative) perseverat, utpote quae *legitima absolutione* etiam *coram Ecclesia* deleta sit.

NB. At haec ad solam internam poenitentiam, quam reus forte agit, sive attritionem sive contritionem, referri vel extendi nullatenus possunt, siquidem contumacia, quae in ipso peccato commisso continetur, coram Ecclesia nequaquam deleta est — tenetur enim delinquens saltem in foro interno judici omnino se sistere, ut a peccato absolutionem recipiat; — quare prorsus dicendum est, nisi reus absolutionem receperit, contumaciam cum omnibus effectibus quoad imputationem perseverare.

b) Si delinquens, ut mandans, consulens, propter revocationem desiit moraliter causa effectus secuturi existere. Id autem obtinet, si mandatum, consilium ex sua parte efficaciter retractavit, idque mandatario innotuit. Ita sent. prorsus communior cum Baller., Suarez, Laym., aliis.

Imo etiam tum, quando non innotuit quidem mandatario, sed id ipsum, ut non innotuerit, ab alio malitiose effectum est. Nam in illo casu is, qui ita malitiose egit, jam moraliter substituitur in locum prioris mandantis, atque hujus personam *in se transfert*. Quare non jam prior mandans, sed ille posterior utpote formaliter mandatum sustinens censuram incurrit, si quae in cooperantes lata est. Cum hac saltem restrictione teneri potest benignior sententia, quam tenent Castropal., Tabiena, Hurtado, Mazzotta, Salmant. Si vero *casu* impeditur, quominus revocatio innotescat mandatario, prior mandans non videtur excusari a censura, nisi antea confessus fuerit: id dandum est sententiae severiori, quam Suarez, Lugo, Dicast., Coninck, Ballerini etc. propugnant.

§ 3.

Quis in quos censuras ferre possit, seu de auctore censurarum earumque subjecto.

I. Ecclesiam habere potestatem censuras infligendi seu spiritualibus⁸⁶⁹ bonis suae administrationi subjectis delinquentes privandi, patet 1. ex natura Ecclesiae ut perfectae societatis, cujus suprema saltem auctoritas poenas in suo ordine infligere semper potest; 2. ex expressis Christi verbis: „Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis“, quibus etiam puniendi facultas continetur; 3. ex exemplo Apostolorum, et perpetua Ecclesiae praxi. Cf. I. Cor. 5, 4 et 5.

II. S. Pontifex censuras ferre potest pro tota Ecclesia, item Concilium generale; Concilium provinciale pro tota provincia; Episcopus cum suo Vicario pro sua dioecesi; praelati regulares in suos subditos secundum sui ordinis instituta; paucis: omnes, qui ex munere suo vera potestate regendi in Ecclesia potiuntur, seu jurisdictione in foro externo, ut Cardinales in suis ecclesiis, Legati Pontificii in territorio suae legationis¹.

III. Potestate delegata ii soli clerici censuras ferre possunt, qui ab eo, qui habet ordinariam jurisdictionem, delegationem acceperunt.

¹ Singulorum potestas quousque pateat, quibus limitibus circumscribatur, quum sit causa *externi fori*, vide accuratius apud Canonistas.

IV. Episcopi in regulares exemptos per se censuram ferre non possunt, quum jurisdictionem ordinariam in eos non habeant. Attamen in multis causis lege canonica donati sunt ea potestate ut delegati Apostolici: quapropter in iis solis et omnibus etiam regulares exemptos, si opus est, censuris compellere possunt. Excipiuntur nihilominus iterum ii regulares, qui speciale privilegium habeant, ne *censuris puniri possint* ab Episcopis. Eos nimirum in illis tantum causis censurâ plectere possunt, in quibus ipsi tali speciali privilegio derogatum est, quod maxime locum habuit per Bullam Greg. XV. „*Inscrutabili Dei providentia*“ Nonis Febr. 1622.

870 **Uberior explicatio.** Nota ad II.: 1. Summus Pontifex, uti evidens est, nullis censuris subjacet, imo si — quod Deus avertat — is, qui censurâ aliquâ ligatus sit, in S. Pontificem legitime electus sit, acceptatione electionis facta ab omni censura immunis evadit, quia non potest S. Pontifex ejusmodi poenam in se ferre, neque in se retinere, quum ille, qui sic punitur, illo, a quo punitur, debeat esse inferior, nemo autem se inferior esse possit, neque ulla censura ecclesiastica subsistat, nisi per voluntatem efficacem Romani Pontificis aut expresse aut legaliter datam.

2. De facto omnes Superiores ecclesiastici in foro externo jurisdictionem exercentes de se quaslibet censuras ferre possunt. Verum si naturam, saltem excommunicationis, inspicimus, illa talis est, ut complete suum effectum producere non possit, nisi per Summi Pontificis voluntatem. Quum enim excommunicatio hominem a fidelium omnium communione excludat, eumque privet participatione omnium precum, quae nomine Ecclesiae a quocunque offeruntur, ita ut — saltem si excommunicatus *vítandus* sit — nemo possit nomine Ecclesiae valide pro illo orare: consequi omnino videtur, ut illius voluntate vel consensu id fiat, qui possit *omnes* fideles vel omnes Ecclesiae ministros eorumque opera et preces ita constringere, i. e. Romani Pontificis utpote in *omnes* fideles potestate praediti. — At quum constanti praxi quilibet alii Superiores in Ecclesia censuras ferant, vel saltem persuasum omnibus sit, se eas ferre posse: hanc potestatem ad consensum Romani Pontificis reducere debemus, qui legali sua voluntate id compleat et suppleat, quod alii Superiores ex se efficere non possint¹.

3. Consuetudine vero inductum est, ut Reges et Principes a nullo censuris plecti possint, nisi a S. Pontifice.

4. Episcopi et Cardinales per se quidem censuris a Papa latis, utpote ab ipsorum Superiore, subjacent; at ex privilegio juris *suspensionibus et interdictis* generalibus non subjacent, nisi expresse nominantur, subjacent vero excommunicationibus, nisi expresse eximuntur.

5. Impuberes etiam ex Ecclesiae indulgentia censuris non subjacent, nisi expresse nominantur: eorum expressio fit in duabus excommunicationibus — his igitur subjacent, si aliae conditiones adsunt

¹ Nimirum primitus Episcopus subditum suum criminis reum privavit communionem suae particularis ecclesiae: quod postmodum ita extensum est, ut non liceret aliis Episcopis eos ad suam communionem admittere, quos a proprio Episcopo communionem privatos esse novissent. R. Pontificis igitur consensu secuto, plena et totalis evasit ecclesiasticae communionis privatio.

— sc.: 1) in percussione clericorum; 2) in violatione clausurae monialium: v. Trident. sess. 25 cap. 5 *de ref. regul.*

6. Episcopi in suo territorio quidem censuras ferre possunt. Sed⁸⁷¹ quid possint, si ipsi sint extra suam dioecesim; quid possint contra suum subditum extra dioecesim versantem; quid contra peregrinos: accuratius explicari debet.

Igitur Episcopi 1) *extra dioecesim versantes* omnia possunt, ac si in suo territorio sint, excepta publica causae instructione atque ea judiciali sententia, quae publicam et contentiosam inquisitionem postulet. Haec agere nequeunt, nisi Episcopus loci consenserit, aut pro casu, quo Episcopus peregrinus violenter e suo territorio ejectus fuerit, saltem rogatus sit, quamquam forte non dederit licentiam. — Ergo leges in suam dioecesim ibi publicandas mittere Episcopus peregre existens potest, subdito suo mandatum sub poena incurrendae censurae dare etc.

2) *In subditum suum etiam absentem* Episcopi possunt, aliis formis servatis, per modum sententiae censuram ferre propter delictum a) *in dioecesi commissum*, b) aut *ad propriam dioecesim spectans*, c) aut personaliter *per mandatum prohibitum*. — Attamen casus c) controversatur; nec subditus ille peregre profectus incurrit *poenas territoriales*.

3) *Peregrinos* possunt Episcopi propter delicta in loco suae jurisdictionis commissa *vi sententiae* punire, etiam inflictâ censurâ; quia delictum sortitur forum loci, ubi committitur.

7. Praelati regulares, quum in suos subditos potius personalem, quam localem jurisdictionem habeant, communiter illos censurâ punire possunt sine respectu ad locum, atque ita plerumque etiam leges censurarum ab ipsis latae intelliguntur, ut subditos ubicunque existentes afficiant. — Restrictionem a Clemente VIII. statutam vide in tract. „*de poenitentia*“ de casibus reserv. regul. n. 416.

Ad III. Lege communi cautum est, ne quis ecclesiasticam potestatem exerceat, vel exercere possit, qui non sit clericus, saltem per tonsuram. Ideoque nemo, qui Papâ est inferior, valide facultatem censurarum ferendarum delegare potest homini laico. At Summum Pontificem id posse, in confesso est, quum ille, qui per tonsuram clericus factus sit, a laico solummodo ecclesiastica institutione distinguatur, quam Papa observare non absolute tenetur.

Num vero *mulieri* potestatem hanc ferendi censuras delegare Papa⁸⁷² possit, non ita unanimiter scriptores affirmant: at quamquam illa potestas (cf. vol. I n. 123) *non solet* dari, de *possibilitate* tamen non videtur posse dubitari. Nam quamquam mulier divino jure *muneris* ecclesiastici incapax est, adeoque a gerenda ecclesiastica auctoritate excluditur: nullo modo sequitur, eam *delegata* potestate nihil posse, sed tantum, eam *ordinaria* potestate nihil in Ecclesia posse. In delegata enim potestate non tam conditio delegati, quam conditio delegantis respicitur, qui proprie ille sit, qui agat; alter enim mere alieno nomine agit, delegantisque personam sustinet, vel ejus quoddam instrumentum est. Ab illa autem facultate neminem excludere debemus, nisi quem ex natura actûs, qui exercendus sit, incapacem esse